

در غیاب شاعران

زندگی و شعر نیمه شاملو، اخوان ثالث، فروغ و سپهراب

گفت و گو با: آیدا سرکیسیان (شاملو)، مرتضی کاخی، ناصر زراعتی،
حسین منصوری و مقاله‌ای از منوچهر اشتیانی

گفت و گوها: حمید جمشیدی

نشر پایان
۱۳۹۱

سرشناسه	:	جعفری، حمید، ۱۳۶۲ -
عنوان و نام پدیدآور	:	در غیاب شاعران: گفت‌وگوهایی با آینا شاملو، مرتضی کاخی، ناصر زراعتی، حسین منصوری، مقاله‌ای از... / گفت‌وگوها حمید جعفری.
مشخصات نشر	:	تهران: پایان، ۱۳۹۱.
مشخصات ظاهری	:	۱۰۴ ص.
شابک	:	۹۷۸-۶۰۰-۵۷۴۲-۲۱-۳
وضعیت فهرست نویسی	:	فیا
موضوع	:	شاعران ایرانی — قرن ۱۴ — مصاحبه‌ها
موضوع	:	شعر فارسی — قرن ۱۴ — تاریخ و نقد
موضوع	:	شاعران ایرانی — قرن ۱۴ — سرگذشت‌نامه
رده بندی کنگره	:	۱۳۹۱ ۴۵۷/۳۸۱۱ PIR
رده بندی دیویی	:	۱/۶۲۰۹۱۵۸
شماره کتابشناسی ملی	:	۳۷۵۱۷۷۷

نشر پایان

www.payanpub.com E.mail: payan1379@yahoo.com

در غیاب شاعران

زندگی و شعر نیما، شاملو، اخوان ثالث، فروغ و سهراب

گفت‌وگوها: حمید جعفری

طرح جلد: مزدک غیائی

ناشر: پایان، تلفن: ۰۹۱۳۲۵۰۶۲۰۷

چاپ اول: ۱۳۹۱، چاپ و صحافی: فرسیما، تیراژ: ۱۰۰۰ نسخه

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۵۷۴۲-۲۱-۳

قیمت: ۴۰۰۰ تومان

فهرست

۷	پیش‌گفتار
۱۱	غروب بامداد
۲۵	شاملو «نوبل» اش را از مردم گرفت
۳۹	لحظه مرگش با او قرار داشتیم
۵۳	«سهراب» هم در شعر مدرن بوده هم در نقاشی
۶۳	در مسیر «باباباغی» به «مونیک»
۷۵	در حول و حوش نیما

پیش‌گفتار

برای پژوهشی درباره آثار مکتوب «شاملو» به خانه شماره ۵۵۵ در خیابان انتهایی دهکده رفته بودم. بعد از چند ساعت کار مداوم از «آیدا»ی عزیز خواهش کردم ماشین درستی مطلع کند. بعد از ظهر طاقت‌فرسایی بود و حوصله ازدحام مترو را با آن همه خستگی نداشتم. چند دقیقه بعد آقای راننده رسید و زنگ خانه ویلایی را زد. از خانه که خارج شدم دیدم جوانی در حال تمیز کردن شیشه جلوی پیکان‌اش است. سوار شدم و از او اجازه گرفتم که سیگاری بگیرانم، آقای راننده هم با ته لهجه‌ای گفت: «در حد یک نخ مجاز است». همین دیالوگ کوتاه باعث شد تا سر صحبت باز شود. آقای راننده سخت مصمم بود که بداند بنده اهل شعر و شاعری هستم یا نه. تا این که با پرسشی ناگهانی جا خودم را برسید؛ شاگرد آقای «شاملو» هستید؟ گفتم نه! انگار که متوجه شده بود که کسی متعجب شدم از پرسش ناگهانی، برای این که ضرب قضیه را گرفته باشد با خنده گفت: «یک سالی هست که اومدم آژانس دهکده. شاگردای آقای شاعر زیاد می‌ان این جا و می‌رن...» در خلال صحبت‌هایش گوشه و کنایه‌هایی می‌آمد که «شاملو» زنده است. در همین حال و احوال نزدیکی تهران که رسیدیم از آقای راننده پرسیدم: «شما تا به حال استاد را هم در دهکده یا خارج از دهکده به مقصدی بردید یا نه؟!». گفت: «والله دروغ چرا! ولی فکر می‌کنم چند وقت پیش یکی دو باری ایشان را جایی رساندم». اما گزارش کار این کتاب. ایده کتاب «در غیاب شاعران» سال ۱۳۸۹ در مسیر کرج به تهران با همین دیالوگ‌ها شکل گرفت؛ مکتوبی درباره پنج شاعر شعر نو ایران با آثار و گفتاری از چهره‌هایی که روایتی دگرگونه دارند. از آن‌جا که هیچ

کدام از این شاعران در قید حیات نیستند، مقرر بود برای گفت‌وگو به سراغ نزدیکان نسبی‌شان بروم. گفت‌وگو با «آیدا» در دو سال انجام شد و قرار مصاحبه بعدی با «منوچهر آشتیانی» درباره «نیما» هماهنگ شد. این گفت‌وگو هم در پنج جلسه (نزدیک به یک ماه) صورت گرفت. خب یکی همسر شاعر بود که چند سالی از آخرین مصاحبه‌اش گذشته بود و دیگری خواهرزاده «نیما». اما در ادامه مسیر مصر ششم درباره «آخوان ثالث»، «فروغ فرخزاد» و «سهراب سپهری» سراغ از افرادی بگیرم که خوانشی جدید از این شاعران ارائه کنند. این شد که مصاحبه سوم با «مرتضی کاخی» مهیا شد. این مصاحبه نزدیک به سه ماه به طول انجامید. در این مدت دست کم هفت‌های یک بار به ملاقات ایشان می‌رفتم که از هیچ کمکی به شاگردش دریغ نکرد. برخی از کتاب‌ها و منابع دست اولی را جناب «کاخی» در اختیارم گذاشت که در ادامه و روند مصاحبه‌ها بی‌تأثیر نبود.

یکی از این کتاب‌ها، «تخته‌کوبی شاعران» بود؛ گزارشی از ملاقات شاعران. تابستان سال ۱۳۴۴ است «مهرداد آخوان ثالث» (م. امید)، «احمد شاملو» (ا. بامداد)، «فروغ فرخزاد»، «سهراب سپهری» و «سبحان تهران» (م. آزاد) به گفت‌وگو می‌نشینند. در آن روزگاران یک سال از انتشار «تولد دیگر» «فروغ فرخزاد» می‌گذشت و «شاملو» و «آخوان ثالث» بهترین‌های خود را سروده بودند و «سهراب سپهری» هشت کتاب از اشعارش را منتشر کرده بود. علاوه بر شاعرانی که نامشان برده شد، آقایان «حسن کامشاد»، «سیروس طاهباز» (سرمدیر فصلنامه آرش) و «امین بنانی» (یکی از سؤال‌کنندگان و ضبط‌کننده نوارهای مصاحبه هستند) هم در این جلسات حاضر بودند. مرحوم «گرداری تیکو» Girdhari Tikku هندی تبار و استاد دانشگاه‌های برکلی و ایلی نویز آمریکا برگزار کننده و سؤال‌کننده اصلی و در واقع طراح برگزاری این نشست بوده است. ماجرا از این قرار بود که

پروفسور «تیکو» با «حسن کامشاد» و «امین بنانی» در U. C. L. A (University of California Los Angeles) آشنا می‌شود و به واسطه همکاری «کامشاد» و «آبراهیم گلستان» در تابستان ۱۹۶۵ موفق به ملاقات با «فروغ فرخزاد» در استودیو «گلستان» می‌شود و در آن‌جا از علاقه شخصی‌اش به

مطالعات ایرانی و به ویژه شعر مدرن فارسی به «فروغ» می‌گوید. آن‌گونه که پروفیسور نوشته است: «نخستین دیدار در خانه «فروغ فرخزاد» دست داد و در پایان مجلس موافقت شد که ما بار دیگر هم ملاقاتی داشته باشیم و همین شد... این بار در خانه «شاملو» ملاقات کردیم، و از آن‌جا که ما یکدیگر را می‌شناختیم، جلسه زودتر شروع شد و گفت‌وگوها کمتر حالت رسمی داشت و جو سخن‌ها راحت‌تر بود. اشخاص مجلس همان‌ها بودند که دفعه پیش، گفت‌وگوها هم ضبط می‌شد.»^۱

از این خداداد شگرف و هم‌نشینی شاعران معاصر ایرانی نیم قرن می‌گذرد. گزارش این ملاقات‌ها هم در سال ۱۳۸۴ توسط استاد «کاخی» ترجمه و ویرایش و تنظیم و منتشر شده است. این هم‌نشینی بهانه‌ای شد تا در صفحات کتاب «در غیاب شاعران»، همان‌طور که در سطور قبل هم اشاره شد، گزارشی دیگر از زندگی و شعر این شاعران پدیدار شود. «ایدا سرکسیان» در دو گفت‌وگو به ناگفته‌هایی از زندگی‌اش با «احمد شاملو» (ا. ا. امداد) و زایش شعر در شاعر می‌گوید. دکتر «مرتضی کاخی» در گفت‌وگویی از «مهملی اخوان ثالث» (م. امید) گفته است. پروفیسور «منوچهر آشتیانی» خواهرزاده «نیمایوشیج» در مقاله‌ای به شرح زندگی «نیمایا» و عوامل تاثیرگذار بر شعر و زندگی دایی جان «نیمایا» پرداخته است. «حسین منصوری» پسرخوانده «فروغ فرخزاد» روایتی از درچه‌ای دیگر از «فروغ» ارائه می‌کند و در گفت‌وگویی دیگر «ناصر زراعتی» به پرسش‌هایم درباره «سهراب سپهری» پاسخ گفته است.

از «پدر و مادرم»، «علی دهباشی»، «محمد صادقی»، «محمدحسن علیپور»، «محسن عمادی»، «عرفان پارسا» و... سپاسگزارم که در سه سالی که این پروژه به طول انجامید همراه و مشاور و راهنمایم بودند.

حمید جعفری - فروردین ۱۳۹۱

۱. شرح این دو ملاقات با ترجمه و ویرایش و تنظیم استاد گرانقدر «مرتضی کاخی» در کتاب «گفت‌وگوی شاعران» (چاپ اول تابستان ۱۳۸۴، انتشارات زمستان) به تفصیل آمده است.